

**לעילוי נשמה
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
פרשת פי תבוא**

חידושי תורה ושאלות מ - א' ועד ת', על פרשת השבוע ועניינא דיומא מהמפרשים מדרשים וכד'

התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשת פי תבוא 122 פסוקים = אין אני

הוא היה אומר - אם אין אני לי, מי לי, וכשאני לעצמי, מה אני, ואם לא עכשיו, אימתי. (אבות א יד)

אם אין אני לי מי לי, אם לא זכיתי אני לעצמי בעולם הזה, מי יזכה לי לחיי העולם הבא? אבא אין לי. אמא אין לי. אח אין לי. אברהם אבינו אינו יכול לפדות את ישמעאל. אבינו יצחק אינו יכול לפדות את עשו. ואפילו אם נותנים הם את ממונם אינם יכולים לפדות את עצמם, שנאמר **וְיָקָר פְּדִיּוֹן נַפְשָׁם** (תהלים מט ט) יקרה היא הנפש הזו שכל מי שהוא חוטא בה אין לו תשלומים. אין לי אלא אבות לבנים, אחים לאחים מנין, אבינו יצחק אינו יכול לפדות את ישמעאל. אבינו יעקב אינו יכול לפדות את עשו, שנאמר **אֵחָ לֹא פָדָה יַפְדֶּה אִישׁ** (שם ח). (אבות דרבי נתן פרק כז)

בפרשתנו קכ"ב פסוקים, **וכן** בפרשת ויקהל, ובפרשת וקהל **אם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ עַד כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ** ישנם קכ"ב תיבות. **וכן** קכ"ב פעמים נאמר בכל התנ"ך (כ"ד ספרים) **אֶ-דָּנִי אֶ-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל**. (הרוקח פרשת עקב)

בפרשה 6 מצוות מתוכן 3 מצוות עשה ו-3 מצוות לא תעשה. (ספר החינוך)

עשה: קריאה על הביכורים • וידוי מעשר • להדמות בדרכי ה'.

ל"ת: שלא לאכול מעשר שני באנינות • שלא לאכול מעשר שני בטומאה • שלא להוציא דמי מעשר שני בשאר דברים שאינם מאכילה ושתייה.

וְעַתָּה הִנֵּה הִבֵּאתִי אֶת רֵאשִׁית פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִי יְיָ-הוֹה וְהַנְחַתָּה לִפְנֵי-יְיָ-הוֹה אֶ-לֹהֵיךָ וְהַשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי-יְיָ-הוֹה אֶ-לֹהֵיךָ. (כו י)
כתב ה'חתם סופר' כיון שמקריבים ראשית מן הכל, ראוי להקדיש גם את מבחר הבריאה של ראשית הזמן של השנה, שהם ימי התשובה בראשית השנה, וצא וחשוב כי השנה היא שני"ד ימים, צא מהם ימים מקודשים שהם חמישים שבתות השנה וז' ימים טובים, נשאר רצ"ז ימים של חול, ואחד מארבעים שהוא שיעור של תרומה בעין יפה, הם ז' ימים תשובה, שהם שבעה ימים מעשרת ימי תשובה שבתוכם יש גם שבת וראש השנה ויום הכיפורים.

כתב ה'נפש יוסף': "קבלה בידינו כי כל הקורא בערב ר"ה את הפסוקים בספר דברים פרשת כי תבוא פרק כ"ו, מפסוק א' ועד פסוק י"א, בפרשת הביכורים - הקב"ה מעביר כרוז ברקיע ואומר: 'גביתי מאדם זה כל חובותיו ומוחל על חטאיו.'"

איתא בגמרא (מגילה לא:): עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת ושבתונה תורה קודם ר"ה מאי טעמא אמר אביי ואיתימא ריש לקיש כדי שתכלה השנה וקללותיה. בשלמא שבמשנה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה אלא שבתורת כהנים אטו עצרת ראש השנה היא אין עצרת נמי ראש השנה היא, דתנן ובעצרת על פירות האילן. כתבו התוספות - לכך נראה לי הטעם שאנו מחלקים אותן לפי שאנו רוצים להפסיק ולקרות שבת אחת קודם ר"ה בפרשה שלא תהא מדברת בקללות כלל שלא להסמיך הקללות לר"ה ומטעם זה אנו קורין במדבר סיני קודם עצרת כדי שלא להסמיך הקללות שבפרשת בחוקותי לעצרת.

בפרשת בחוקותי נזכרות **מט** קללות, ובפרשת כי תבוא נזכרות פי שתיים קללות - **צח** קללות. מספרי הקללות מבוססים על המספר שבע - ז בריבוע ו-ב פעמים ז בריבוע - ומטרתם להגיע לידי המתקה של "כל השביעין חביבין". **מט** הקללות שבפרשת בחוקותי ו-**צח** הקללות שבפרשת כי תבוא עולות ביחד **קמז** - כמנין שנות יעקב אבינו (העולה ז"פ שם הוי-ה ב"ה). **קמז** שנות יעקב מתחלקות (לפי מנין שנותיו האחרונות במצרים, ושנותיו הראשונות - טרם ירידתו לשם) ל-**טוב עין** ממנו נובע עצם הכח להפוך את הקללה לברכה, כמאחז"ל על הפסוק **טוב עין הוא יברך** (משלי כב ט) - אל תהי קורא **יברך** אלא **יברך**. מדוע בפרשת כי תבוא מוזכרות הקללות בכפל, משום שקיבלו עליהם ישראל ערבות בשבועת הר גריזים והר עיבל לפיכך הוכפל מספרן כנגד עוונות ועוון חברו. (כלי יקר)

ויבאנו אל המקום הזה ויתנו לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש. (כו ט) דרשו חז"ל **ויתנו לנו את הארץ הזאת** שבה נצטוונו לבנות את בית המקדש המכוון כנגד בית המקדש של מעלה. **וְזֶה שְׁעַר הַשָּׁמַיִם** (בראשית כח יז). עיקר ההודיה היא על הרוחניות של ארץ הקודש. ואיתא במשנה - ואלו מביאין וקורין: מן העצרת ועד החג, משבעת המינים, מפירות שבהרים, מתמרות שבעמקים, ומוזיתי שמן מעבר הירדן. והלכה כחכמים שמביאים ביכורים גם מעבר הירדן אע"פ שאינה ארץ זבת חלב ודבש. (בכורים פ"א מ"י) שכיון שנתנה הקב"ה לישראל קרינא בה פרי האדמה אשר נתת לי (רע"ב)

איתא בחז"ל - דם נעכר ונעשה חלב וכאבר מן החי הוא (בכורות ו:), וכן דבש דבורים הלוא יוצא משרץ העוף, אלא שהתורה התירתו, ולא עוד אלא שטבע הדבש להפוך את שאר הדברים המעורבים בה לדבש. הוא הדבר בארץ הקודש, שהיא מסוגלת להפוך רשעים לצדיקים, וכמאמרם ז"ל כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה (כתובות ק"י:), רמזה התורה בתואר שנתנה לארץ ישראל **אָרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ**, דברים שנהפכו מאיסור להיתר. (אזנים לתורה בשם ר מאיר שפירא מלובלין)

וְשִׂמְחַתְּ בְּכָל הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לָךְ יְיָ-הוֹה אֶ-לֹהֵיךָ וּלְבִיטֶדְךָ אֵתָהּ וְהָלִוּ וְהִגְרָ אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ. (כו יא) כתב ה'אור החיים' - גם ירמוז במאמר **בְּכָל הַטּוֹב** אל התורה כאומרם ז"ל (ברכות ה, א) 'ואין טוב אלא תורה', שאם היו בני אדם מרגישין במתיקות ועריבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם.

שאלות

- א. על איזה מלך מסופר שמצא את בני ישראל שהיו קוראים באותה שעה בספר התורה את הפסוק: **ישא י-הנה עליך גוי מרחוק מקצה הארץ פאשר ידאה הנשר גוי אשר לא תשמע לשנו** (דברים כח, ט). אמר על עצמו: הרי אותו אדם, רצה לבא בספינה בעשרה ימים מרומא לכאן, נשאתו הרוח ובאה הספינה בחמישה ימים, אם כן עליו נאמר הכתוב **פאשר ידאה הנשר** ומן השמים מסייעים בידו — מיד נפל עליהם והרגם.
- ב. איתא בגמרא (מגילה לא:): עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת ושבתשנה תורה קודם ר"ה מאי טעמא אמר אביי ואיתימא ריש לקיש כדי שתכלה השנה וקללותיה. **מדוע** תיקן שיקראו בתורת כהנים קודם עצרת ושבתשנה תורה קודם ראש השנה ולא ההיפך.
- ג. כיצד מפרישין הביכורים? יורד אדם בתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה, אשכול שביכר, רימון שביכר, קושרו בגמי ואומר: הרי אלו ביכורים. (משנה בכורים ג א). ר"ת גמ"י.
- ד. **ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתתה לי י-הנה והנחתו לפני י-הנה א-להיך והשמתו לפני י-הנה א-להיך**. (כו י) בזמן שאין בית המקדש קיים מה יעשה האדם ויחשב לו כאילו הביא ביכורים לבית המקדש.
- ד. כיצד מפרישין הביכורים? יורד אדם בתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה, אשכול שביכר, רימון שביכר, קושרו בגמי ואומר: הרי אלו ביכורים. (משנה בכורים ג א). מה הטעם ששנה קודם תאנה אח"כ אשכול — ענבים ובסוף רימון, והרי לפי החשיבות היה לו למנותם כמו בפסוק (דברים ח ה) **ונפן ותאנה ורימון**.
- ה. עבירות שבין אדם לחברו, אין יום הכיפורים מכפר. על איזה עבירה שבין אדם לחברו אין צריך למחול לחברו.
- ו. ראייה בפרשה שכהן שהוא בן גרושה או בן חלוצה עבודתו כשרה.
- ז. **ונבאנו אל המקום הנה ונתן לנו את הארץ הזאת ארץ נבת חלב ודבש**. (כו ט) מה הטעם שהקדים את המקום הנה בית המקדש, ורק אח"כ הזכיר את הארץ הזאת היא ארץ ישראל. הלא תחילה באו לארץ ישראל ורק אח"כ נבנה בית המקדש.
- ח. מתפללים אנו בכל יום **והאר עינינו בתורתך**, כיצד אנשים שהם בורים ועמי ארצות יכולים להשים דבר שקר בפניהם ולבקש מה' שיאיר את עיניהם בתורה.
- ט. בפרשתנו מוזכר ארבע פעמים — אולם אינו מוזכר בשום מקום אחר בתורה.
- י. על איזה מלך התקיים - **קבורת תמור יקבר סחוב והשלף מהלאה לשערי רושלם**. (ירמיהו כב יט) והיה כתוב על גולגלתו 'זאת ועוד אחרת'. וקאת אל הפהן אשר יקנה בנימים ההם **ואמרת אליו הגדתי היום לי-הנה א-להיך** כי באתי אל הארץ אשר נשבע י-הנה לאבותינו לתת לנו. (כו ג) פרש"י - שאינך כפוי טובה. מה הפירוש כפוי טובה.
- ל. אחד מאיסורי התורה, והיא שקולה כנגד עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים, והטעם בזה.
- מ. **ואמרת לפני י-הנה א-להיך בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולא למנה ככל מצותך אשר צויתני** (כו יג) פרש"י - התוודה שנתת מעשרותיך. מצוות עשה להתוודות לפני ה' וזה נקרא ויודי מעשר, והיא אחרי השנה שמפרישים בה מעשר עני. מתי הוא זמן הוודו? **ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה תועבת י-הנה מעשה ידי חרש ושם בסתר** (כו טו) בכל הארורים נקט לשון הווה, כגון **ארור מסיג גבול רעהו** (כו יז) מדוע אמר **אשר יעשה** בלשון עתיד.
- נ. **נהנה פאשר שיש י-הנה עליכם להטיב אתכם ולהרבות אתכם בן ישיש י-הנה עליכם להאביד אתכם ולהשמיד אתכם** (כח טג) הוא אינו שיש, אצל אחרים משיש - גורם לאחרים שישמחו. (מגילה י:) מה הטעם שהוא אינו שש אבל הוא משיש אחרים על צרתם של ישראל.
- ס. לא אכלתי באני ממנו ולא בערתי ממנו בטמא **ולא נתתי ממנו למת** (כו יד) פרש"י - לעשות לו ארון ותכריכין. איזה דבר ממעשר שני שאיננו מאכל אסור לעשותו למת ומותר לעשותו לחי.
- ע. **נהנה אם לא תשמע בקול י-הנה א-להיך לשמר לעשות את כל מצותיו וחקתיו אשר אנכי מצוך היום ובאו עליך פל הקללות האלה והשיגוף**. (כח טו) מה בין התוכחה שבפרשת כי תבוא שנאמרה בלשון יחיד, לבין התוכחה שבפרשת בחוקותי שנאמרה בלשון רבים.
- ע. **וקאת אל הפהן אשר יקנה בנימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום לי-הנה א-להיך** (כו ג) מדוע משתמש בלשון שנראה כאילו מוציא את עצמו מן הכלל, והלא הבן הרשע כשהוא אומר **מה העבדה הזאת לכם** (שמות יב כו) דייקו חז"ל לכם ולא לו, לפי שהוציא את עצמו מן הכלל.
- פ. ראייה בפרשה שאם בירך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא.
- צ. איתא בגמרא (יומא פו.) - ארבעה חלוקי כפרה, עבר על עשה ושב אינו זז משם עד שמוחלין לו. עבר על לא תעשה ועשה תשובה תשובה תולה ויה"כ מכפר. עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה ויה"כ תולין ויסורין ממרקין. אבל מי שיש **חילול השם** בידו אין לו כח בתשובה לתלות ולא ביה"כ לכפר ולא ביסורין למרק אלא כולן תולין ומיתה ממרקת. כיצד ניתן לכפר במקום יסורין.
- ק. **ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך י-הנה א-להיך ולבייך אמה ושלוי והגר אשר בקרבך**. (כו יא) פרש"י - [הגר] מביא ואינו קורא שאינו יכול לומר לאבותינו. איזה גרים מביאים ביכורים וקוראים, לפי שלקחו חלק בארץ.
- ר. אתא בחז"ל **ששתירת זקנים בגין, ובגין נערים סתירה** ופירושו כי זקנים שרוצים להרוס דבר מה, תחילה בונים "בגין", וע"י כן הבגין הישן נסתר מאיליו, וזהו 'סתירת זקנים בגין', שבתחילה עושים בגין. ואילו צעירים כשרוצים לבנות בגין חדש קודם הורסים את הקיים, ולבסוף לא בונים חדש ונשאר בכלום. וזהו 'בגין נערים סתירה' שבתחילה עושים סתירה. על איזה מלך נאמר שלא הלך בעצת הזקנים אלא בעצת הצעירים, ולפיכך מרדו בו ישראל.
- ר. **ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך י-הנה א-להיך ולבייך אמה ושלוי והגר אשר בקרבך**. (כו יא) איתא במשנה (ביכורים ב ד) טעונים קרבן ושיר ותנופה ולינה. הגיע לענוה, ונדברו הלויים בשיר: **ארוממך י-הנה פי דליתני ולא שמחת אנבי לי**. (תהלים ל ב). מה הקשר בין המזמור הזה לבין הביכורים.
- ש. פסוק בפרשה אם תקרא אותו מהסוף להתחלה הוא ייהפך לברכה.
- ש. היום הנה י-הנה אלתיך מצוף לעשות את חקקים האלה ואת המשפטים **ושמרת ועשית אותם** בכל לבבך ובכל נפשך. (כו טז) פרש"י - בת קול מקבכתו הבאת בפורים היום, משנה לשנה הבאה. כיצד בית המקדש נחרב, הלא בת הקול ברכה אותם שיזכו להביא לשנה הבאה.
- ת. כמה מילים יש בכל הקללות שאמר משה רבינו. והוא רמוז בפסוק **רבות רעות צדיק ומקלם יצילנו י-הנה**. (תהלים לד כ)

תשובות

- א. אלכסנדרוס מוקדון . והגהות היעב"ץ כתב מוקדון ל"ג. וכמדומני זה היה אלכסנדרוס לטירוס. (סוכה נא :) **יְדָאָה הַנָּשֶׁר** בגימטריא **עשרה** (575) דהיינו אלכסנדרוס ששיער לבא ביו"ד ימים ובא ביום א'. (בעה"ט)
- ב. ביהמ"ק הראשון כנגד הקללות שבתורת כהנים ושם כתוב שהסיבה שנחרב **על עֲזָבְכֶם אֶת תּוֹרָתִי** (ירמיהו ט יב) , וביהמ"ק השני כתוב שהיו עוסקין בתורה ומצוות וגמילות חסדים ומפני מה חרב מפני שהיתה בו שנאת חינום. (וימא ט :) קודם עצרת קוראים בתו"כ שהוא זמן מתן תורה שע"י קריאה זו יתעוררו בתשובה לתקן מה שקלקלו בבית מקדש ראשון . וקודם ראש השנה קוראים במשנה תורה כדי לתקן פגם שנאת חינום. והוא חמור יותר ולכך יש בו צ"ח קללות לעומת מ"ט. בתו"כ נאמר בלשון רבים ובמשנה תורה נאמר בלשון יחיד, והיא כנגד הגלות האחרון שתהיה הגאולה בשלימות כאיש אחד בלב אחד נאמר בלשון יחיד. (פרי צדיק)
- ג. **גְּדָלִים מַעֲשֵׂי יְ-הוָה** (תהלים קי"א ב') ר"ת **גמ"י** .
- ד. דורון לתלמיד חכם - נחשב למביא כאילו הקריב ביכורים. (כתובות קה): דכתיב **וְשִׁמַּחְתָּ בְּכָל הַטּוֹב** (כו יא) ואין טוב אלא תורה. והוא רמז שאם יחרב הבית ולא יהיה ביכורים תשמח בתורה שאתה יכול לתת דורון לתלמיד חכם והוי ביכורים . (חומת אנך)
- ד. דרך בישולם נקט – לפי שהתאנה ממהרת להתבשל ראשונה כמו שכתוב (שה"ש ב יג) **הַתְּאֲנָה הַנְּטִיחַ פְּגִיחָהּ** ואח"כ הגפן , ולבסוף רימון לפי שקליפתו קשה מתבשל באיחור. (תפארת ישראל)
- ה. הוצאת שם רע . כתב השו"ע (או"ח תר"ו א') עבירות שבין אדם לחבירו, אין יום הכיפורים מכפר, עד שיפייסנו. ואפילו לא הקניטו אלא בדברים, צריך לפייסו. ואם אינו מתפייס בראשונה, יחזור וילך פעם שנייה ושלישית, ובכל פעם יקח עמו שלושה אנשים. ואם אינו מתפייס בשלושה פעמים, אינו זקוק לו. ואם הוא רבו, צריך לילך לו כמה פעמים, עד שיתפייס. כתב הרמ"א - **ואם הוציא עליו שם רע, אינו צריך למחול לו.**
- ו. **וּבָאָתָּ אֵל הַפְּהִינִים הַלְוִיִּם וְאֵל הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּיָמֵינוּ הַהֵם** (ז ט) וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל כהן שלא היה בימיו , אלא זה כשר ונתחלל. (קידושין טו:)
- ז. זכות ישיבתנו בארץ ישראל נבחנת באמצעות בית המקדש , לפי שטענת האומות ליסטים אתם שכבשתם את ארץ שבעת העמים , והקב"ה משיב להם כל הארץ שלי היא ברצוני נתתי אותה לכם וברצוני אני נוטל אותה מכם ונותנה לישראל (בראשית א א רש"י) וע"י שהקב"ה משרה את שכינתו בבית המקדש ראה היא שהארץ לא גזולה בידינו . לפיכך הזכיר קודם את ביהמ"ק ואח"כ את הארץ . (אדרת אליהו)
- ח. חכמי ישראל, רבניה ומוריה נחשבים עיני העדה, וכל העם מתפללים עבורם, שיאיר הקב"ה את עיניהם בתורה לבל תבוא תקלה על ידם. (ר' עקיבא איגר)
- ט. טנא . וְשִׁמַּחְתָּ בְּטֵנָא (כו ב) וְלִקְחַתְּ הַפְּהִינִים הַטְּנָא (כו ד) פְּרוּדָה טְנָאָה וּמְשַׁחְרָתָהּ (כח ה) אָרוּר טְנָאָה וּמְשַׁחְרָתָהּ (כח ז) יהויקים – בן יאשיהו מלך יהודה. שמו היה אליקים, ופרעה נכה הסב שמו ליהויקים, והמליכו במקום יהואחז אחיו (מ"ב כ"ג ל"ד).
- כ. כופה ומטה מנגד עיניו את הטובה אשר נעשה עימו . (שפתי חכמים)
- ל. לשון הרע – לפי שהחטא קל בעיניו, כי יאמר: לא עשיתי רק דיבור בעלמא! ולא יתן לב לרוב הנזק שיעשה, ולא ישוב. ואפילו אם ישוב, אין תשובתו שלימה, כי אינו מכיר גודל החטא אשר עשה. ועוד - הוא צריך מחילה מאותם שדיבר עליהם, והוא אינו זוכר מי הם כולם. ופעמים ידבר על פגם משפחה, ויזיק לדורות הבאים אחריו, ואין לו מחילה לזה, כי אמרו רבותינו, ז"ל (ירושלמי בבא קמא פ"ה ה"ו): המדבר בפגם משפחה אין לו מחילה עולמית. ועוד - מי שהוא רגיל בלשון הרע, פעמים ידבר דברים כלפי מעלה ואמרו רבותינו, ז"ל (ערכין טו א, שוחר טוב לט א): עשרה נסיונות ניסו אבותינו, ובכולם לא נחתם גזר דינם אלא על לשון הרע.
- מ. מנחה ביום טוב אחרון של פסח של שנה רביעית ושנה שביעית, שנאמר **פִּי תִכְלֶה לַעֲשׂוֹר** ברגל שכל המעשרות כלין בו. (רמב"ם מעשר שני פי"א ה"א)
- מ. מחשבה רעה הקב"ה מצרפה למעשה רק בעבודה זרה, לפיכך הוא לשון עתיד שאפילו אם רק חשב לעשות פסל בעתיד, כבר הוא ארור. (משלהן גבוה) וכן הוא בפסוק **אֲרָמִי אֲבָד אָבִי** (כו ה) מעלין עליו כאילו איבד .
- נ. נחמה היא לישראל – לפי שעל ידי זה יסיר את חרון אפו מעל ישראל . (חתם סופר שם)
- ס. סיכה ממעשר שני מבהמה או משמן – אסור למת ומותר לחי . (יבמות עד) . [לסוך את הגוף בשמן]
- ע. ערבות הדדית קיבלו עליהם ישראל בערבות מואב ונעשו כאיש אחד ולכן מדבר לעם כולו בלשון יחיד , לעומת פרשת בחוקותי שעדיין לא קיבלו עליהם דין ערבות. (הגר"א)
- ע. ענווה היא – לפי שאומר אל הכהן אתה עובד כל היום בהיכל ה', ואני באתי ללמוד ממך איך לעבוד את ה' ולהודות לו ולהשתחוות לפניו. (אזנים לתורה)
- פ. פְּרִי הָאֲדָמָה נאמר על הביכורים הבאים משבעת המינים , בפסוק **וְעֵתָה הִנֵּה הִבְאֵתִי אֶת רְאִשֵׁי פְרֵי הָאֲדָמָה** (כו י) ורובם הינם מפירות האילן. רואים שגם פירות האילן נקראים **פְּרֵי הָאֲדָמָה** . (טעמא דקרא)
- צ. צדקה מכפרת במקום יסורין , ולמי שאין לו ממון יעשה צדקה בגופו . (שערי תשובה פרק ד)
- ק. קיני מבני יתרו שלקחו מבנות ישראל להם לנשים , מביאים ביכורים וקוראים לפי שלקחו חלק בארץ . (רבינו תם עה"ת)
- ר. רחבעם בן שלמה . (מגילה לא :)
- ר. רעב היא מחלה והמזון רפואה לה . כשבאים להודות על פרי האדמה שנתן לנו , נאמר במזמור שיר חנוכת הבית - **אָרוּמְמָה יְ-הוָה פִּי דְלִיתֵנִי** .. **יְ-הוָה אֱ-לֹהֵי שְׁוַעֲתֵי אֵלֶיךָ וּתְרַפְּאֵנִי** . מרעב יְ-הוָה הַעֲלִיתָ מִן שְׂאוּל נַפְשִׁי חַיִּיתֵנִי מִיַּרְדֵי בּוֹר . שלא אמות ברעב . א"נ משום שכתוב בו **בְּעָרֵב יָלִין פְּכִי וּלְבַבְךָ רָגָה** . וכן נאמר **הַזֵּרְעִים בְּדַמְעָה בְּרָגָה יִקְצְרוּ** . (תהלים ככו ה) (אזנים לתורה)
- ש. שוֹרֵף טְבוּחַ לְעֵינֶיךָ וְלֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ חֶמְדָּךָ גְּזוּל מִלְּפָנֶיךָ וְלֹא יִשׁוּב לָךְ צִאֲנָךְ נִתְּנוֹת לְאֵיבֶיךָ וְאֵין לָךְ מוֹשִׁיעַ . (כח לא) כתב החיד"א ב'נחל קדומים' בכל התוכחות גנזות ברכות בתוכן כמו שאמרו חז"ל, ושמעתי שפסוק זה אם תקראנו למפרע הוא ברכה, וכך סידורו : **מוֹשִׁיעַ לָךְ, וְאֵין לְאֵיבֶיךָ נִתְּנוֹת צִאֲנֶךָ, לָךְ יִשׁוּב, וְלֹא מִלְּפָנֶיךָ גְּזוּל חֶמְדָּךְ, מִמֶּנּוּ תֹאכַל וְלֹא לְעֵינֶיךָ טְבוּחַ שׁוֹרֵף** .
- ש. שמיטה לא מביאים ביכורים – בית המקדש נחרב במוצאי שנת שמיטה . (לב שמחה)
- ת. תרע"ו – כמנין רְעוּת . וכך ביאור הכתוב : **רְבוֹת רְעוּת צְדִיק** , הצדיק הוא משה רבינו הזכיר בדבריו רעות רבות הם הקללות כמנין רְעוּת , **וּמַמְלָכָם יַצִּילֵנוּ יְ-הוָה** , מאחר ושם ה' מוזכר בפרשת הקללות עשרים ושש פעמים, ושם הוי"ה בגימטריא עשרים ושש , עשרים ושש פעמים עשרים ושש עולה למנין שש מאות שבעים ושש . (פנינים יקרים)

מקורות / חידודן

- ב. **חַנּוּם** בגימטריא צ"ח - **פִּי כֹה אָמַר יְ-הוָה חַנּוּם וְנִמְכַרְתֶּם וְלֹא בְכֶסֶף תִּגְאָלוּ** (ישעיהו נב ג). בעוון שנאת חינום נמכרתם ולא תגאלו בקיום המצוות, שהמצוות נקראים כסף שנאמר **אֵהָב כֶּסֶף לֹא יִשְׁבַע כֶּסֶף** (קהלת ה ט) אף שתקיימו מצוות לא יועילו לגאולה רק על ידי אהבת חינום. (החיד"א)
- ד. **דַּתְנִיָּא: וְאִישׁ בָּא מְבַעַל שְׁלִישָׁה וְנִבְּא לְאִישׁ הָא-לֵהִים לְחַם בְּפוּרִים עֲשָׂרִים לְחַם שְׁעָרִים וְכַרְמֵל בְּצִקְלָו** (מלכים ב ד מב) - וכי אלישע אוכל ביכורים הוה? אלא לומר לך: כל המביא דורון לתלמיד חכם - כאילו מקריב ביכורים. (כתובות קה:)
- ו. **זֶה שְׁהִיָּה כְהֵן וְנִתְחַלַּל**. פ"י שאע"פ שנמצא חלל ודאי מ"מ בחזקת כשר היה בימים ולהכי קרא ליה קרא כהן אפ"י השתא שנודע פסולו לפי שעבודתו כשרה ככהן גמור. וא"ו דשלום קטעאה היא נראה פ"י שכרות בנתים דאי לא הל"ל זעירה היא ונפקא מינה לס"ת ויש להגיה כל הספרים שיכתוב כדרכו. (ריטב"א שם)
- ז. ולמדו חז"ל מסמיכות פרשת מחיית עמלק להבאת ביכורים ע"פ מה שאמרו ז"ל טעם ליציאת מצרים קודם הזמן משום קושי השעבוד השלים הזמן. וק"ל וא"ל לחלק או מעבודת או עינוי והקב"ה אמר לאברהם **קוּם הַתְּהַלֵּךְ בְּאַרְצְךָ לְאַרְכָּה וּלְרַחֲבָהּ כִּי לָךְ אֶתְנַנְּהָ**. (בראשית יג יז) טענתם של האומות שמונין את ישראל שאברהם לא הלך אלא לארכה, ולכן לא קנה את הארץ ואם כן גזולה היא ח"ו בידם, אגן בדידן שק"ל וא"ו לחלק אם כן יש לנו זכיה מן הדין. ועמלק ערער על יציאת ישראל ממצרים לפני הזמן, ובהבאת הביכורים הקפיד **אֲשֶׁר תִּבְיֵא מֵאַרְצֶךָ** ולא מהגזל, וכן בתרומות ומעשרות. (קרבן נתנאל בשם מוהר"י אלגזי)
- ח. **וְהִיִּית מְשַׁבַּע מִמְרָאָה עֵינֶיהָ אֲשֶׁר תִּרְאֶה**. (כח לד) היינו ממראה המנהיגים וראשי העדה שיקומו עליך ביום יבוא, אשר אין לך קללה גדולה מזו, לחזות בהרפה ובביזיון שימיטו על עם ישראל. (ר' עקיבא איגר)
- י. סבו של ר' פרידא הוא ר' חייא בר אבויה מצא גולגולת אחת שהיתה מושלכת בשערי ירושלים, והיה כתוב עליה 'זאת ועוד אחרת'. קברה וחזרה ובצבצה, קברה שוב וחזרה ובצבצה. אמר: זאת הגולגולת של יהויקים היא שנאמר בו **קְבוּרַת חֲמֹר יִקְבֹּר סָחוּב וְהַשְׁלֵף מֵהַלְאָה לְשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַם** (ירמיה כב, יט). שלא ישכון וינחה בקברו אמר: בכל זאת מלך הוא, ואין דרך ארץ לבזותו. לקחה לגולגולת זו, כרכה במשי והניחה בתוך תיבה. באה אשתו, ראתה את הגולגולת. יצאה ואמרה להן לשכנותיה את הדבר, ושאלה אותן מה הוא. אמרו לה שכנותיה: גולגולת זו של האישה הראשונה היא, שאינו שוכח אותה, ושומר את גולגולתה לזכרון. כעסה האשה, הסיקה את התנור ושרפה אותה, את הגולגולת. כאשר בא ר' חייא בר אבויה, ונודע לו הדבר, אמר: זהו שנאמר עליה 'זאת ועוד אחרת', שלא נגמר עונשו בבזיון ההשלכה מחוץ לקבר, אלא אף בשריפה. פרש"י - נקמה נעשית בה כבר ועוד אחרת תעשה בה. (סנהדרין פב.)
- כתב בעה"ט - **קְדֻדְדָךְ. יוֹלֵךְ יְ-הוָה אֶתְךָ וְאֵת מְלִכְךָ** (כח לה-לו). רמז לקדקד יהויקים שלא ניתן לקבורה: **כְּתוּב עַל גִּלְגָּלְתוֹ שֶׁל יְהוִיָקִים: "זֹאת וְעוֹד אַחֲרֶיהָ"** (ירמיהו כב, יט). הא דנכתבה נקמה שלו על גולגולתו ולא נמצא כזאת באדם אחר, נראה לפרש על פי מה שאמרו לקמן בפרק חלק (דף קג): שהרשיע יותר מאחרים שחקק שם עבודה זרה על אמתו ואיכא דאמרי חקק שם שמים על אמתו, ולכך נענש שנכתב ונחקק בזיונו בנקמה על גולגולתו.
- והא דנכתבה **עַל גִּלְגָּלְתוֹ** ולא על עצם אחר מעצמותיו, נראה דנרמז שסופו יהיה לו תיקון על ידי גלגול ולא ימנה עם אותם שאין להם חלק לעולם הבא לכך נכתב זה הביזיון שהוא נקמה בעבור עונותיו על גולגולת שלו כי גלגולת לשון גלגול.
- קִשָּׁה** כיון שראה בפעם ראשונה שביצבצה ועלתה למה חזר וקברה וכי רצה להתחכם לסתור מעשה שמים ח"ו? ונראה לי לא ביצבצה ועלתה בפניו אלא ראה אותה מושלכת וחשב שעל ידי סיבה הוציאו אותה בני אדם מקברה ולא חשב שבצבצה בידי שמים ואחר פעם שנית אז אמר ודאי זו של יהויקים וביצבצה ועלתה בידי שמים כאשר כתיב עליו בפסוק. (בן יהוידע שם)
- צ. הגמ' אומרת (בבא בתרא י' ע"א) שצדקה מצילה ממות. ואומרת על זה הגמ' (שם) דרש רבי דוסתאי ברבי ינאי, בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם - מדת בשר ודם, אדם מביא דורון גדול למלך, ספק מקבלין אותו הימנו, ספק אין מקבלין אותו הימנו; ואם תמצא לומר מקבלים אותו ממנו, ספק רואה פני המלך, ספק אינו רואה פני המלך; והקדוש ברוך הוא אינו כן, אדם נותן פרוטה לעני - זוכה ומקבל פני שכינה, שנאמר (תהלים י"ז) **אֲנִי בְּצַדֵּק אֶחְזֶה פְּנֵיךָ אֲשַׁבְּעָה בְּהַקְדִּיץ תִּמְוֹנָתְךָ**. רבי אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי, אמר, דכתיב: **אֲנִי בְּצַדֵּק אֶחְזֶה פְּנֵיךָ**. דניאל אמר **וְנִשְׁאַף בְּצַדֵּקָה פִּרְקֵךְ** (דניאל ד כד) **כֵּתַב ה' שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה** (פרק ד) ואם עבר אדם על כריתות ועל מיתות בית דין ועשה תשובה. אחרי כי לא נרצה העון בלי יסורין, כי התשובה תולה יסורין ממרקיין. יכין לבו לעשות מצוות המגינות מן היסורין. כמו מצוות הצדקה כי היא מצלת גם מן המוות שנאמר (משלי י"ב) **וְצַדֵּקָה תַצִּיל מִמָּוֶת**. ומי שאין לו ממון לעשות צדקה. ידבר טוב על העני ויהיה לו לפה לבקש מאחרים להיטיב עמו. ואמרו רבותינו ז"ל גדול המעשה יותר מן העושה. וכן יעסוק במצות גמילות חסדים לעזור את חבריו בעצתו והשתדלותו. כמו שאמרו רבותינו ז"ל גדול גמילות חסדים מן הצדקה. שהצדקה בממונו וגמילות חסדים בין בגופו ובין בממונו. והצדקה לעניים בלבד וגמילות חסדים בין לעניים ובין לעשירים. וכן ידבר על לב העני ויכבדהו וינחמהו מצרתו כענין שנאמר (ישעיהו נ"ח: י') **וְתַפַּק לְרֵעִב נַפְשֶׁךָ**. ואמרו רבותינו ז"ל כי המפייסו בדברים גדול מן הנותן צדקה. וכן יעסוק במצוות בקור חולים וקבורת מתים ותנחומי אבלים ולשמח חתן וכלה. כי כל אלה מדרכי החסד. וכנגד כולן מצוות תלמוד תורה לשם שמים. וכל המועצות שזכרנו בכלל מה שאמר שלמה המלך עליו השלום (משלי ט"ז: ו') **בְּחֶסֶד וְאֱמֶת יִכְפַּר עֲוֹנוֹכִי קִנְיַן הַתּוֹרָה נִקְרָא קִנְיַן הָאֱמֶת**. כמו שאמר (שם כ"ג) **אֱמֶת קִנְיָה וְאֵל תִּמְכֹּר**. ונאמר (תהילים קי"ט: קמ"ב) **וְתוֹרַתְךָ אֱמֶת**. ואמרו רבותינו ז"ל **עֵץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ** (משלי ג': י"ח) עבר אדם על כריתות או מיתות ב"ד. אם היה רגיל לקרוא פרק אחד ביום יקרא שני פרקים, אם היה רגיל לקרוא פרשה אחת יקרא שתי פרשיות. ומשני פנים תגן עליו התורה מן היסורין. האחת כי אמרו חז"ל תלמוד תורה כנגד כולם. והשנית כי ישיב עמלו בתורה וטרחו בה ואשר תידור שנתו מעיניו יעלה במקום יסורין. כמו שאמרו רבותינו ז"ל כל הגופים לעמל יולדו אשרי מי שהגיעהו שלו בתורה. ואמרו למה נקרא שמה תושיה שמתשת כוחו של אדם.

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת

התשובות אינם להלכה למעשה,

הערות והארות יתקבלו בברכה

לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

לקבלת העלון במייל נא לפנות לכתובת ramnadlan018@gmail.com